

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ОПЕРАТИВНО-РЯТУВАЛЬНИХ СИЛ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Біологія поведінки людини»

циклу професійної обов'язкової підготовки

за освітньо-професійною програмою «Екстремальна та кризова психологія»

підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

за спеціальністю 053 «Психологія»

Рекомендовано кафедрою психології
діяльності в особливих умовах на
2025-26 навчальний рік. Протокол
від «29» серпня 2025 року № 1.

Силабус розроблено згідно робочої програми навчальної дисципліни
«Біологія поведінки людини».

2025 рік

Загальна інформація про дисципліну

Анотація дисципліни. Знання отримані під час вивчення навчальної дисципліни «Біологія поведінки людини» спрямовані на формування навичок, які ґрунтуються на базових потребах та формують принципи поведінки людини в залежності від індивідуальних біологічних та нейропсихологічних характеристик людини. Курс є базовим, що закладає основи знань для вирішення практичних завдань у процесі подальшого навчання. Отримані знання допомагають розвинути практичні вміння, що забезпечує творчість та ініціативу в професійній діяльності психолога.

Курс передбачає формування стійких навичок та формування поглиблених знань, умінь і навичок в області поведінки людини в екстремальних ситуаціях у відповідності з сучасними науковими уявленнями, умінь використовувати набуті знання під час вирішення питань наукового та професійного характеру.

Інформація про науково-педагогічного працівника

Загальна інформація	Черненко Олександр Миколайович, доцент кафедри психології діяльності в особливих умовах, кандидат медичних наук, доцент.
Контактна інформація	м. Черкаси, вул. Онопрієнка, 8, кабінет № 234.
E-mail	chernenko_oleksandr@nuczu.edu.ua
Наукові інтереси	Здоровий спосіб життя та дослідження професійної патології
Професійні здібності	здатність робити навчальний матеріал доступним; творчість у роботі; педагогічно-вольовий вплив на здобувачів; здатність організувати колектив здобувачів; педагогічний такт; здатність зв'язати навчальний предмет з професійною діяльністю; спостережливість; педагогічна вимогливість.
* Наукова діяльність за освітнім компонентом	Профіль в Orsid: https://orcid.org/0000-0002-8621-3175

* – заповнюється за бажанням НПП.

Час та місце проведення занять з дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (nuczu@dsns.gov.ua).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щовівторка з 15.00 до 16.00 в кабінеті № 312. В разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

Мета вивчення дисципліни полягає в засвоєнні знань з анатомії, біології та генетики людини для подальшого їх практичного використання; здатність аналізувати основні наукові погляди щодо законів розвитку, закономірностей будови, життя клітини, органів, їх систем та організму в цілому.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти	
	очна (денна, вечірня)	заочна (дистанційна)
Статус дисципліни	Обов'язкова професійна	
Рік підготовки	2025-2026	
Семестр	4-й	-
Обсяг дисципліни:		
в кредитах ЄКТС	3	-
кількість модулів	1	-
загальна кількість годин	90	-
Розподіл часу за навчальним планом:		
лекції	20	-
практичні заняття	-	-
семінарські заняття	24	-
самостійна робота (годин)	46	-
індивідуальні завдання	на вибір	
Форма підсумкового контролю	диф. залік	

Передумови для вивчення дисципліни

Пререквізити: анатомія нервової системи та фізіологія вищої нервової діяльності, психофізіологія, основи психологічної практики.

Постреквізити: соціальна психологія, патологічна та клінічна психологія, психологія масової поведінки в надзвичайних ситуаціях, конфліктологія.

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньо-професійної програми «Екстремальна та кризова психологія», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	Абревіатура
Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.	ПР 1
Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.	ПР 2
Критично оцінювати та аналізувати механізми різних форм масової поведінки за принципом психологічних	ПР 24

чинників її регуляції, прогнозувати поведінку соціальних груп.	
- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:	
Програмні компетентності	Абревіатура
Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.	СК 2
Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (зокрема, в контексті організації заходів раннього втручання).	СК 3
Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до напружених ситуацій професійної діяльності.	СК 13

Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1. БІОЛОГІЯ ПОВЕДІНКИ ЛЮДИНИ

Змістовий модуль 1. Біологічні основи поведінки людини

Тема 1. Організм як цілісна біологічна система та його реакція на подразники.

Проблема стресу у біології та медицині. Самовідтворення та самовідновлення. Реакція на подразники. Гомеостаз.

Література: [Баз.: 1, 2, 3, 4, 5. Доп.: 1-10].

Тема 2. Зв'язок біологічних і психологічних особливостей.

Видова єдність людства. Біосоціальний підхід. Взаємозв'язок біологічних психологічних та соціальних чинників.

Література: [Баз.: 1, 2, 3, 4, 5. Доп.: 1-10].

Тема 3. Еволюція поведінки.

Біологічні чинники. Соціальні чинники. Суспільний спосіб життя.

Література: [Баз.: 1, 2, 3, 4, 5. Доп.: 1-10].

Тема 4. Генетика поведінки.

Генетичні фактори у поведінці. Поведінкові риси. Спадкові розлади.

Література: [Баз.: 1, 2, 3, 4, 5. Доп.: 1-10].

Тема 5. Анатомія поведінки.

Анатомія і проблеми поведінки. Деструктивність та соціальні неврози.

Література: [Баз.: 1, 2, 3, 4, 5. Доп.: 1-10].

Тема 6. Нова кора – орган вищого аналізу і синтезу поведінкових реакцій.

Філогенез кори головного мозку. Архітектоніка кори великого мозку. Цитоархетектоніка кори великого мозку. Функціональна топографія кори великого мозку.

Література: [Баз.: 1, 2, 3, 4, 5. Доп.: 1-10].

Тема 7. Лімбічна система.

Поняття та функції. Будова та анатомія. Психофізіологічні механізми емоцій в лімбічній системі.

Література: [Баз.: 1, 2, 3, 4, 5. Доп.: 1-10].

Змістовий модуль 2 Індивідуальні форми поведінки

Тема 1 Організм як цілісна біологічна система та його реакція на подразники.	4	2	-		2	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
Тема 2 Зв'язок біологічних і психологічних особливостей.	4	-	2		2	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
Тема 3 Еволюція поведінки.	4	-	2		2	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
Тема 4 Генетика поведінки.	4	-	2		2	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
Тема 5 Анатомія поведінки.	4	2	-		2	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
Тема 6 Нова кора – орган вищого аналізу і синтезу поведінкових реакцій.	4	-	2		2	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
Тема 7 Лімбічна система.	6	2	2		2	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
Разом за змістовим модулем 1.	30	6	10		14	-
Змістовий модуль 2. Індивідуальні форми поведінки						
Тема 8 Індивідуальні (типологічні) особливості поведінки людини.	4	-	2		2	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
Тема 9 Психопатологія поведінки.	14	4	4		6	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
Тема 10 Поняття про інстинкти.	4	2	-		2	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
Тема 11 Поведінка і типи вищої нервової діяльності людини.	4	-	2		2	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
Тема 12 Біологічна обумовленість онтогенезу поведінки людини.	4	2	-		2	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
Тема 13 Шлюбно-сімейні взаємовідносини.	6	2	2		2	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
Тема 14 Сексуальна поведінка - основні елементи сексуальної культури, роль лімбічної системи.	10	2	2		6	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
Тема 15 Вплив екстремальних станів на вибір моделі поведінки.	8	2	-		6	усні та письмові опитування, індивідуальні

Разом за змістовим модулем 2.	54	14	12		28	завдання -
Підсумкова модульна робота	6	-	2	-	4	письмові завдання
Разом за модуль	90	20	24		46	-
Залік	-	-	-	-	-	-
Всього	90	20	24	-	46	

Індивідуальні завдання (орієнтовна тематика індивідуальних завдань)

Індивідуальні завдання можуть виконуватись здобувачами як під час практичних (семінарських) занять, так і під час самостійної роботи. Формами виконання індивідуальних завдань є: написання рефератів, есе, дайджесту, аналітичного огляду, аналізу практичних та проблемних ситуацій, підготовка результатів власних досліджень та ін.

Тематика індивідуальних занять, що наведена у програмі є орієнтовною. Здобувачам надається право вільного вибору теми індивідуальної роботи, що повинна відповідати таким критеріям як: актуальність та відповідність завданням навчальної дисципліни.

Детальний опис форм, вимоги до виконання та критерії оцінювання індивідуальних завдань здобувачів викладені у методичних вказівках до виконання індивідуальних завдань здобувачів вищої освіти на кафедрі психології діяльності в особливих умовах.

Теми завдань:

1. Моральність і правильні вчинки - якщо ви знаєте, що воно таке.
2. Основні методи та сучасні напрямки дослідження поведінки людини.
3. Причини різноманітності батьківської поведінки.
4. Прогнозування моделі поведінки залежно від статі.
5. Прогнозування моделі поведінки залежно від віку.
6. Прогнозування моделі поведінки залежно від соціального статусу.
7. Прогнозування моделі поведінки залежно від біологічних особливостей.
8. Прогнозування моделі поведінки залежно від психологічних особливостей.
9. Адаптивність поведінки її роль.
10. Класифікація типів поведінки.
11. Інстинкти. Інстинктивна поведінка людини.
12. Генетичні основи спадкових захворювань та їх вплив на поведінку.
13. Біологічна обумовленість онтогенезу поведінки людини.
14. Спадковість і мінливість організмів.
15. Гормони і стрес - поведінкова реакція.
16. Біологічна мінливість в поведінці сучасної людини.

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: залік, реферати, презентації власних досліджень.

Форми та методи навчання і викладання

Вивчення навчальної дисципліни реалізується **в таких формах**: навчальні заняття у вигляді лекцій, пояснень та бесід, проведення практичних занять з елементами демонстрації вправ, виконання індивідуальних завдань, консультації, контрольні заходи, самостійна робота.

Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є:

- стандартизовані тести;
- презентації результатів виконаних завдань;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах (конференціях, семінарах тощо);
- залік.

90-100 балів – в повному обсязі здобувач володіє навчальним матеріалом;

80-89 бали – достатньо повно володіє навчальним матеріалом;

65-79 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом;

55-64 балів – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом;

50-54 балів – частково володіє навчальним матеріалом;

35-49 балів – не володіє навчальним матеріалом.

Таблиця відповідності результатів оцінювання знань з навчальної дисципліни за різними шкалами

За 100-бальною шкалою, що використовується в НУЦЗ України	За рейтинговою шкалою (ЄКТС)	За 4-бальною шкалою
90–100	A	відмінно
80–89	B	добре
65–79	C	
55–64	D	
50–54	E	задовільно
35–49	FX	незадовільно
0–34	F	

Критерії оцінювання

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі фронтального та індивідуального опитування, виконання письмових завдань, контрольної роботи, практичних вправ.

Підсумковий контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі заліку.

Розподіл балів, які отримують здобувачі, за результатами опанування навчальної дисципліни, формою підсумкового контролю якого є диференційований залік

Розподіл балів													
Модуль 1													
Поточний контроль та самостійна робота										Індив. завдання	Підсумкова модульна робота	Залік	Сума балів
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2								
T2	T3	T4	T6	T7	T8	T9	T11	T13	T14	до 15	T.T. 1-15	-	100
до 5	до 5	до 5	до 5	до 5	до 5	до 10 (5+5)	до 5	до 5	до 5		до 30		

Поточний контроль проводиться на кожному семінарському (практичному) занятті. Він передбачає оцінювання теоретичних знань та практичних умінь здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу).

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському (практичному) занятті дисципліни здійснюється в діапазоні від 0 до 5 балів:

5 балів – завдання виконане, відповідь вірна, наведено переконливу аргументацію.

4 бали – завдання виконане, відповідь вірна, але обґрунтування відповіді недостатнє.

3 бали – завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє, допущені незначні помилки.

2 бали – завдання виконане частково, допущені значні помилки.

1 бал – завдання виконане на рівні окремих фрагментів.

0 балів – завдання не виконане.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення письмової роботи, самостійність виконання. При виконанні практичних завдань оцінюється вміння правильно підібрати психодіагностичний комплекс, технології психологічної допомоги та вміння їх застосовувати на практиці.

Підсумкова модульна робота є складовою підсумкового контролю і здійснюється шляхом проведення письмової контрольної роботи у межах залікового модулю дисципліни.

Кожен варіант підсумкової модульної роботи для здобувачів очної форми навчання складається з блоку тестових та одного ситуаційного завдання. Відповіді на поставленні завдання повинні відображати вільне володіння обсягом матеріалу, передбаченим програмою, зокрема, вміти застосовувати його на практиці (у вигляді наведення власних прикладів, розв'язання психологічних ситуацій тощо), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, виявляючи особисту позицію що до них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки.

Критерії оцінювання знань здобувачів очної форми навчання при виконанні модульної роботи.

Підсумкова модульна робота оцінюється в діапазоні від 0 до 30 балів: тестові завдання: вага одного правильно вирішеного тестового завдання становить 2 бала, максимальна кількість балів за правильне вирішення усіх тестових завдань становить 20 балів. Ситуаційне завдання: максимальна кількість балів за вирішення ситуаційного

завдання становить 10 балів. При вирішенні даного завдання оцінюється особиста позиція на проблемну ситуацію (до 4 балів), чіткість та лаконічність відповіді (до 2 бала) та творчий підхід (до 4 балів).

Підсумковим контролем успішності з дисципліни є диференційний залік, який полягає в накопичувальній оцінці в балах із засвоєння здобувачами навчального матеріалу дисципліни на підставі результатів виконаних індивідуальних завдань, різних видів навчальних робіт на семінарських та практичних заняттях, визначених робочою програмою.

Здобувач допускається до складання підсумкового контролю, якщо він виконав усі види обов'язкових робіт, що передбачені робочою програмою дисципліни.

У разі не згоди із результатом підсумкового контролю або порушенням процедури його проведення здобувач має право на їхнє оскарження. Порядок такого оскарження викладений у Положенні про організацію освітнього процесу в Національному університеті цивільного захисту України.

Оцінювання самостійної роботи. Результати самостійної роботи спеціально не оцінюються, але виявляються під час діагностики знань з навчальної дисципліни. Навчальний матеріал дисципліни, засвоєний у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль, передбачений робочим навчальним планом, разом з іншим навчальним матеріалом дисципліни і оцінюється за критеріями відповідного підсумкового контролю.

Оцінювання індивідуальних завдань здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті. Оцінювання тем, які виносяться лише на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних занять, навчальних практик/практичних занять, контролюється під час модульного та підсумкового контролів. Оцінювання індивідуальних завдань вивчення дисципліни здобувачів очної форми навчання здійснюється в діапазоні від 0 до 15 балів, і залежать від форми виконання індивідуального завдання, наприклад:

Реферат, доповідь: 3 бали – у роботі здобувачі правильно виокремили основні положення з різних джерел, логічно та структурно об'єднали їх, коротко проаналізували та зробили ґрунтовні узагальнюючі висновки. Дотримано усі вимоги щодо структурної побудови роботи. Робота містить список використаної літератури, що включає вітчизняні та іноземні літературні джерела;

2 бали – у роботі здобувачі в цілому правильно виокремили основні положення кожного з джерела, але не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків. Дотримано більшість вимог щодо структурної побудови роботи. Робота містить список використаної літератури, що складається лише з вітчизняних літературних джерел;

1 бал – у роботі здобувачі фрагментарно виокремили основні положення кожного з джерела, не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків. Не дотримано вимог щодо структурної побудови роботи. Список використаної літератури оформлений не вірно або відсутній;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Підготовка огляду певної наукової проблеми/аналізу ситуації:

5 балів – робота виконана у повному обсязі із чітким дотриманням визначеної структури. Робота містить ґрунтовний аналіз, висновки та рекомендації з порушеної проблеми;

4 бали – робота виконана у повному обсязі із дотриманням визначеної структури за виключенням деяких елементів. Робота містить аналіз, висновки та рекомендації з порушеної проблеми;

3 бали – робота виконана частково із дотриманням визначеної структури, що містить більшість необхідних елементів. Робота містить поверхневий аналіз, висновки та окремі рекомендації з порушеної проблеми;

2 бали – робота виконана частково. Структура роботи недотримана. Робота містить поверхневий аналіз, окремі висновки. Рекомендації з порушеної проблеми відсутні;

1 бал – робота виконана на рівні окремих фрагментів. Структура роботи недотримана. Робота містить поверхневий аналіз, висновки зроблені не вірно. Рекомендації з порушеної проблеми відсутні;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Есе: 3 бали – здобувач створює оригінальний за думкою та оформленням письмовий твір відповідно до навчальної ситуації; повно, вичерпно висвітлює тему; вправно формулює тезу; аналізує різні погляди на той самий предмет, наводить доречні аргументи, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв’язання певних психологічних проблем; приклади переконливі, конкретизовані; цілісний, послідовний і несуперечливий розвиток думки (логічність і послідовність викладу); висновок відповідає запропонованій темі й органічно впливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів;

2 бали – здобувач самостійно будує послідовний, повний, логічно викладений текст; формулює тезу, що відповідає запропонованій темі; загалом розкриває тему, висловлює основну думку; наводить доречні аргументи; висновок відповідає запропонованій темі; у роботі виявлені недоліки за двома показниками: тезу чітко не сформульовано, відсутність виразної особистісної позиції, належної її аргументації;

1 бал – побудований текст характеризується фрагментарністю; сформульована теза не відповідає запропонованій темі; наведені аргументи не є доречними; прикладів немає або вони не є доречними;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Групова презентація: 3 бали – усі ідеї подані таким чином, що демонструють глибокі знання здобувачів про предмет дослідження і здатність мислити логічно. Тема презентації чітко визначена і добре розроблена. Презентація має зрозумілу і логічну структуру, організована. Дотримані прийняті норми культури презентації, автори творчо підійшли до її оформлення. Робота не переобтяжена текстом. Наявні гіперпосилання працюють коректно. Усі учасники групи беруть активну участь у висвітленні презентації;

2 бали – більша частина ідей подані таким чином, що демонструють значні знання здобувачів про предмет дослідження і здатність мислити логічно. Тема презентації доволі чітко визначена і задовільно розроблена. Презентація має зрозумілу і логічну структуру, у достатній мірі організована. Дотримані прийняті норми культури презентації. Робота дещо переобтяжена текстом, що ускладнює її сприйняття. Наявні гіперпосилання працюють. Переважна більшість учасників групи беруть участь у висвітленні презентації;

1 бал – більшість ідей у презентації виражені нечітко. Тема визначена нечітко і розроблена з помилками. Презентація має порушену структуру або взагалі її не має. Зустрічається багато порушень прийнятих норм культури проведення презентації. Окремі учасники групи або лише один з них може пояснити викладені ідеї;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлені факти академічної не доброчесності.

Перелік завдань для підготовки до підсумкового контролю

1. Поняття організм як цілісна біологічна система та його реакція на подразники.

2. В чому полягає проблема стресу у біології та медицині.

3. Який зв'язок біологічних і психологічних особливостей.

4. Охарактеризувати закономірності рефлекторної діяльності ЦНС, збудження та гальмування.

5. Пояснити значення вищих відділів ЦНС.

6. Проаналізуйте та поясніть психічні явища, ідентифікуйте психологічні проблеми та шляхи їх розв'язання.

7. Анатомія поведінки.

8. Пояснити основні поняття фізіології поведінки.

9. В чому полягають закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

10. Проаналізуйте механізми різних форм масової поведінки за принципом психологічних чинників її регуляції.

11. Сексуальна поведінка - основні елементи сексуальної культури, роль лімбічної системи.

12. В чому полягає зв'язок дофаміну, окситоцину і вазопресину з моногамністю різних тварин, включаючи людей.

13. Поняття гомосексуальність, транссексуальність і пускові стимули.

13. Агресія - сутність поняття та вплив на поведінку людини.

15. Який зв'язок сенсорних і моральних відчуттів.

16. Яка роль нейромедіаторів в агресивній поведінці.

17. Вплив екстремальних станів на вибір моделі поведінки.

18. Яка модель поведінки залежно від статі.

19. Яка модель поведінки залежно від віку.

20. Яка модель поведінки залежно від соціального статусу.

21. Яка модель поведінки залежно від біологічних особливостей.

22. Яка модель поведінки залежно від психологічних особливостей.

23. Який вплив гормонів на агресію людини.

24. Яка роль кори великих півкуль в інтеграції поведінки організму.

25. Поняття фізіології стресу та адаптації.

26. Індивідуальність та її особливості.

27. Поняття депресія, як негативний вплив на поведінку.

28. Поняття фізіології вищої нервової діяльності і поведінки.

29. Пояснити основні фізіологічні та патологічні прояви, пов'язані з діяльністю ЦНС.

30. Який вплив середовища і генів на наші рішення.

31. Чому люди роблять зло та як запобігти.

32. Еволюція поведінки людини.

33. Що таке депресія та як її подолати.
34. Яка роль мотиваційного збудження та емоцій у поведінці.
35. Моральність і правильні вчинки - якщо ви знаєте, що воно таке.
36. Які основні методи та сучасні напрямки дослідження поведінки людини.
37. Які стадії поведінкового акту. Характеристика мозкових структур, які беруть участь в організації поведінкового акту.
38. Які причини різноманітності батьківської поведінки.
39. Які типи вищої нервової діяльності і поведінка за психологічними критеріями.
40. Біологія поведінки людини в умовах бойових дій / воєнного стану.

Рекомендовані джерела інформації

Нормативні документи

1. Стандарт вищої освіти України із галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 053 «Психологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019 р. № 565 (зі змінами).
2. Освітньо-професійна програма «Екстремальна та кризова психологія» для підготовки бакалавра в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 053 «Психологія». Черкаси: НУЦЗ України.
3. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р. № 5403 –VI.

Базова література

1. Вовк Н. П., Черненко О. М. Анатомія нервової системи та фізіологія вищої нервової діяльності: навчальний посібник. Ч1/ [Н. П. Вовк, О. М. Черненко] Черкаси: Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2024. 156 с.
2. Медична біологія / За ред. В. П. Пішака, Ю. І. Бажори. Підручник / Видання 3-є, перероблене і доповнене. - Вінниця: Нова книга, 2017. 608 с.
3. Поведінка тварин та людини. Короткий конспект лекцій. [Текст]: навч. посіб. / Ф. Ф. Куртяк, О.Д. Куртяк, М.Ф. Куртяк. – [2-ге вид., стереотипне]. - Ужгород: Говерла, 2024. 88 с.
4. Психологія девіантної поведінки : навч. посіб. / О. В. Диса, І. О. Шинкаренко. Дніпро. ДДУВС. 2024. 77 с.
5. Сапольскі Р. Біологія поведінки. Причини доброго і поганого в нас: курс лекцій. - Наш формат, 2021. 672 с.

Допоміжна література

1. Горго Ю.П., Чайченко Г.М., Маліков М.В. Прикладна психофізіологія людини: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. - Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2015. 193 с.

2. Кабанюк В.О., Гаврилькевич В.К. Психофізіологія: навчальний посібник. Львів: Новий Світ, 2016. 200 с.
3. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. 2-е вид., випр. та доп. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2015. 400 с.
4. Маруненко І.М., Сіверс З.Ф., Бобрицька В.І., Неведомська Є.О. Анатомія, фізіологія, еволюція нервової системи: Навчальний посібник для студ. вищ. пед. навч. закл. - К.: КМПУ, 2017. 122 с.
5. Поведінкові стратегії населення в умовах поширення соціально небезпечних хвороб / Г. Чепурко, О. Клименко, Ю. Привалов, О. Трофименко; за наук. ред. Г. Чепурко. Київ: Інститут соціології НАН України, 2023. 223 с.
6. Психологія девіантної поведінки: Навчально-методичний посібник. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2021. 226 с.
7. Тітов І.Г. Вступ до психофізіології. - К.: Академвидав, 2015. 296 с.
8. Філіппов М.М. Психофізіологія людини: навчальний посібник. - К.: МАУП, 2016. 136 с.
9. Черненко О. М., Алексєєв А. Г., Цвіркун С. В. Навчальний посібник: Рятувальнику про домедичну допомогу та небезпеки радіаційного, хімічного та біологічного походження. – Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗУ, 2023. 326 с.
10. MCO 5351.1 Combat and operational stress control programe / Headquarters. Department of the Navy. - Washington, DC: Marine Corps, Pentagon, 2017. 56 p.

Інформаційні ресурси

1. www.dsns.gov.ua – офіційний сайт Державної служби України з надзвичайних ситуацій.
2. OMIM (Online Mendelian Inheritance in Man) – An Online Catalog of Human Genes and Genetic Disorders <http://omim.org/>.
3. www.moz.gov.ua – офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я України.

Розробник:

доцент кафедри психології
діяльності в особливих умовах
кандидат медичних наук, доцент

Олександр ЧЕРНЕНКО